

A REFERÁLÓ ÉS INDEXELŐ SZOLGÁLTATÁSOK ÉS ADATBÁZISOK IDŐSZERŰ GAZDASÁGI, TECHNOLÓGIAI ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSI PROBLÉMÁI AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁGBAN

Györe Pál

Kohó- és Gépipari Tudományos Műszaki Tájékoztató Intézet

Az ASLIB a British Library és a Department of Industry (Iparügyi Minisztérium) közreműködésével 1976-ban egynapos konferenciát rendezett a referáló és indexelő szolgáltatások kérdéseiről, szoros összefüggésben a géppel olvasható adatbázisok előállításával foglalkozó szervezetek előtt álló legfontosabb problémákkal.

A konferencia közleményeit az *Aslib Proceedings* 1976. 10. számában tették közzé. D. H. BARLOW [1] részletesen elemezte a legsürgetőbb problémák megoldására alkalmas lehetőségeket; J. C. GRAY [2] az *EURONET-ről* (*European Information Network for Science and Technology = Európai Tudományos és Műszaki Információs Hálózat*) adott rövid áttekintést; J. MARTYN [3] a szolgáltató szervezetekre nehezedő gazdasági, társadalmi-technikai és politikai nyomás hatásait világította meg; A. R. HAYGARTH JACKSON [4] referátuma sokoldalúan tárta fel, hogy mit várnak a nagy felhasználó szervezetek (intézetek, vállalatok) a referáló és indexelő termékek szolgáltatóitól.

A következőkben a jelzett közlemények (részben összevont) ismertetésével adunk rövid tájékoztatást a konferencia fontosabb megállapításairól, következtetéseiről, amelyek természetesen főként az Egyesült Királyságban, illetőleg a Nyugat-Európában kialakult (s várható) helyzetre vonatkoznak (több helyen kitekintve az USA-beli körülményekre is).

Referáló és indexelő szolgáltatások az Egyesült Királyságban

A meglévő működő referáló és indexelő szolgáltatások, adatbázisok, szervezetek számszerű adatait az 1. és 2. táblázat mutatja.

1. táblázat

Referáló és indexelő szolgáltatások az Egyesült Királyságban

Adatbázisokat előállító szervezetek	55
Géppel olvasható adatbázisok	74
Referáló-indexelő szolgálatok	99
Referáló-indexelő termékek, kiadványok	220

2. táblázat

Adatbázisok szakterületenként

Mezőgazdasági tudományok	24
Gépészet, gépipar	10
Geológia és űrkutatás	6
Kémia	4
Elektrotechnika, elektronika	4
Papíripar, nyomdaipar	4
Természettudomány (általában)	4
Biológia	3
Építészet, építőipar	3
Szabadalmak	3
Fizika	2
Orvostudomány	1
Kohászat, fémipar	1
Textilipar	1
Szállítás	1
Oktatásügy	1
Vállalatgazdaság	1
Nukleonika	1

Az adatok a *British Council*, illetve az *ASLIB/EUSIDIC* (*European Association of Scientific Information Dissemination Center = Európai Tudományos Információterjesztő Központok Szövetsége*) jelentéséből származnak. Kitűnik az adatokból, hogy az Egyesült Királyságban a dokumentációs szolgáltatásoknak csak kb. a fele gépesített. Ez durván becsült érték ugyan, de a nagyságrendre mindenképpen jellemző. A 74 géppel olvasható adatbázisban egyébként nincsenek benne azok a szervezetek, amelyek kizárólag kiadványokat állítanak elő.

Visszatérve még a papírákra, a gazdasági előrejelzések szerint várható, hogy az árak 1980-ig a jelenleginek kétszeresére vagy háromszorosára emelkednek. A munkaköltségek (bérek) terén megfigyelhető egy kiegyenlítő-tendencia, ami azt jelenti, hogy az alacsonyabb jövedelmek gyorsabb ütemben nőnek, mint a közepesek, s a folyóiratok munkaköltségei, amelyek a primer folyóiratok előállításának kb. 55 százalékát teszik ki, nagyobb ütemben emelkednek, mint az előfizetésre rendelkezésre álló pénzüsszegek.

Az ASLIB kutatási-fejlesztési részlegének elemzése szerint az elsődleges folyóiratok piaca még elfogadhatóan szilárd, bár lehetséges, hogy az előfizetések a jövőben csökkenni fognak.

Gazdasági problémák

A gazdasági válság okozta nehézségek két területen is sújtják a referáló és indexelő szolgáltatásokat: *egyrészt csökkennek a felhasználók és a fogyasztók által e szolgáltatásokra fordítható költségek, másrészt emelkednek saját termelési költségeik.* Köztudomású, hogy azok a referáló és indexelő szolgáltatások, amelyek egy évben több mint 26 000 tételt dolgoznak fel, kb. 30–40 (angol) fontba kerülnek évenként, s ez általában kizárja az egyéni előfizetőket. A fellelvő piac főként nagy egyetemi könyvtárakból és kutatást-fejlesztést végző vállalatokból áll.

Amint a TMT egyik korábbi szemléjében is hivatkoztunk már rá (1976. 8–9. sz. p. 348–353), az USA-ban az *Indiana Egyetem* felmérést végzett 430 könyvtárra kiterjedően, hogy miként reagálnak a gazdasági nehézségekre, s a csökkenő költségvetési kereteknek mik a következményei az előfizetések szempontjából. A könyvtárak magatartását az alábbi három fő tényező, tendencia jellemezte:

*csökkenő új előfizetések,
többes példányok, különösen referáló és indexelő kiadványok, szolgáltatások duplikátumainak törlése/csökkentése,
néhány egyetlen példányos előfizetés megszüntetése.*

A különböző könyvtártípusokra vonatkozó felmérés részletes adatait, az előfizetések csökkentésének százalékos arányát a 3. táblázat mutatja. Bár az adatok 1973-ból származnak, a trend ma is ugyanaz.

3. táblázat

Előfizetések csökkenése a könyvtárakban

	Akadémiai, egyetemi könyvtárak %			Közművelődési könyvtárak %			Szak-könyvtárak %	
	Kis	Közepes	Nagy	Kis	Közepes	Nagy	Kis	Nagy
Kevesebb új előfizetés	30,8	42	44	15	16	27	13	43
Semmi új előfizetés	34	11	4	25	8	8	16	8
Törölt többes példányok	0	9	31	3	2,7	10	1,7	8,7
Törölt egyetlen példány	15	20	26	3	5,4	6,2	11,7	26,1

S mi a helyzet a termelési költségek terén? Ismeretes, hogy a referáló és indexelő szolgáltatások előállítására meglehetősen munkaigényes, ennek következtében erősen megsínylették azt a tényt, hogy az információs szakemberek fizetése az utóbbi három évben 1800 (angol) fontról 3000 fontra emelkedett. A papírköltségek három év alatt 80 százalékkal növekedtek. A terjesztés is nagymértékben drágult a postai költségek ugrásszerű emelkedésével.

Hogy mindezek miképpen befolyásolják a referáló és indexelő szervezeteket, szolgáltatásokat, – láthatjuk az 1. sz. ábrán, amely 1973-as adatok alapján mutatja a termelési költségeloszlás százalékos arányait.

1. ábra

Költség-megoszlás nagy referáló-indexelő szervezetben

Általános költségek 23%	Egyéb 32%
Fizetések 25%	Számítógép költségek 32%
Nyomtatás és terjesztés 20%	Adatbillejtőzés 29%

Ha a költségvetési kereteket korlátozzák, akkor *várhatóan inkább az elsődleges folyóiratokat csökkentik, mint a másodlagos referáló és indexelő szolgáltatásokat, kiadványokat.* Ez biztató kilátásokat jelent a referáló és indexelő szervezetek számára, de ha a jelenlegi gazdasági trend huzamosabban érvényesül, akkor ez az értékesítést hátrányosan fogja érinteni.

Úgy látszik tehát, hogy gazdaságilag az elsődleges folyóiratok vannak sebezhetőbb helyzetben. Bár igen nehéz előre látni az elsődleges folyóiratok kiadásában bekövetkező változások hatásait a másodlagos szolgáltatásokra, biztosra vehető, hogy e visszahatások valamiképpen érvényre jutnak. Általában attól tartanak, hogy az elsődleges folyóiratoknak állandóan emelkedő termelési költségekkel és ugyanakkor statikus vagy visszafejlődő piaci kereslettel kell számolniuk (amint erről már az előzőekben is volt szó); ez arra sarkallja őket, hogy olcsóbb előállítási módokat keressenek, diverzifikálják kiadványaikat újabb piacok megszerzése érdekében, – mert ha nem ezt teszik, aligha tudják fenntartani magukat.

Még egy jelentős, gazdasági természetű tényezőt is figyelembe kell vennünk a referáló és indexelő szolgáltatások szempontjából. Olyan időszakban vagyunk – talán most először –, amikor az *információs szolgáltatásokat, ezek használatát egyre inkább költség-tudatosan, pénzben is kifejezhető értékük szerint ítélik meg, a költségeket közvetlen kapcsolatba hozzák a használattal.* S ennek a szemléletnek mindinkább erősödő érvényesülése várható hosszabb távon is az információellátás minden szektorában.

A szakirodalom növekedésének problémái

A szakirodalom bármilyen mértékű növekedése természetesen gazdaságilag is hatással van a referáló és indexelő szolgáltatásokat nyújtó szervezetekre, mivel emeli a költségeket, amelyeket vagy nekik kell viselniük, vagy át kell hárítaniuk az előfizetőkre. E tekintben az egyetlen járható út az volna, hogy szűkítsék a feltárás szakterületeit, ami viszont azzal járna, hogy szembe találnák magukat a piac valamely speciális szakterületre vonatkozó konkurrens szolgáltatásával. A növekedés mértéke tehát mindenképpen elsőrendű fontosságú probléma.

A növekedés arányaira nézve széles skálán mozognak az adatok. A legmagasabb arány, amit közöltek, évi 12 százalékos növekedés volt – ez a becslés abból az időből származik, amikor a legnagyobb mértékben folytak az úrkutatási programok, s az ezekhez kapcsolódó tudományos-technológiai kutatások. Az utóbbi években a növekedés mértékét jóval kisebbre becsülik, – általában évi 3 százalékra. Ez az érték az NSF (National Science Foundation = Országos Tudományos Alap) által végzett vizsgálaton alapul.

A felmérés szerint az USA-ban a tudományos-műszaki információra, kommunikációra fordított költségek 1960–1974 között 320 százalékkal nőttek. A növekedést főként az alábbi két tényező okozta:

a tudósok, kutatók, mérnökök számának emelkedése, az információs szolgáltatások egység-költségének gyorsabb növekedése, mint a tudósok 1973. évi nagyarányú fizetésemelése miatt bekövetkezett infláció.

A tudósok és a mérnökök száma az USA-ban 1960–1975 között 3,8 százalékkal nőtt évenként, a növekedés 1980-ra kb. 2,7 százalékos szintre esik le. Ez azt jelenti, hogy a tudományos-műszaki információs szolgáltatások és termékek is csökkennek, mert kevesebb lesz mind az információk termelőinek, mind fogyasztóinak a száma.

A szakfolyóiratok költségei teszik ki a tudományos-műszaki információs és kommunikációs ráfordítások legnagyobb hányadát, 63 százalékát. Ezek a költségek így oszlanak meg:

60–70 százalék esik a tudományos közlemények (egyéni) írására, szemlélésére, referálására, olvasására;

25 százalékot tesznek ki a könyvtárakra, s a másodlagos referáló és indexelő szolgáltatásokra fordított költségek;

10 százalékot jelentenek a kiadói költségek.

Figyelmeztető képet mutatnak a tudományos könyvkiadás adatai:

a kiadott művek száma az 1960. évi 3000-ről 1974-ben 14 000-re nőtt;

a tudósok (szerzői) termelékenysége úgy emelkedett, hogy 1960-ban minden 343-ik, 1974-ben már minden 137-ik tudósra esett egy könyv;

ezzel szemben áll az a tény, hogy a megjelent művek eladott példányainak száma több, mint felére csökkent a jelzett időszakban.

A kiadott folyóiratok száma (s ez talán meglepő) nem emelkedett lényegesen, s a felmérés kimutatja a szoros korrelációt az USA-ban megjelenő folyóiratok növekedési mértéke, valamint a tudósok-mérnökök számának emelkedése között – mindkettő 2–3 százalék körül mozog évenként.

A tudományos közlemények terén a termelékenység csökkent: 1960-ban 10,4; 1974-ben 12,8 tudósra esett egy közlemény. Legnagyobb a termelékenység a biológiai, – legkisebb a műszaki tudományok szakterületein.

Az egyetemi könyvtárak számára figyelmet érdemlő adat, hogy a könyvtárat igénybe vevő hallgatók száma csökkenhet a következő öt évben. Egyébként a könyvtárközi kölcsönzések száma 1965–1974 között 130 százalékkal emelkedett.

A referátumok (kivonatok) terén 145 százalékos növekedés volt 1960–1974 között; 1974-ben a feldolgozott tételek száma 1,4 millió volt. A növekedés 1980-ra valószínűleg 20 százalékos lesz, a tételek száma eléri az 1,92 millió referátumot, ami hozzávetőlegesen évi 3 százalék növekedést jelent. (Az adatok a NFAIS [National Federation of Abstracting and Indexing Services = Referáló-Indexelő Szolgáltatások Nemzeti Szövetsége] keretében végzett tevékenységre vonatkoznak.)

Mindent egybevéve tehát, minimálisan évi 3 százalékos növekedéssel kell számolniuk a referáló és indexelő szolgáltatásokat előállító szervezeteknek, információs intézményeknek, vállalatoknak.

Az információs technológia problémái, változásai

Főként az alábbi tényezők (és a velük összefüggő gazdasági szempontok) okozzák azokat a problémákat, amelyek technológiai téren befolyásolják a referáló és indexelő szolgáltatásokat:

változások az információk továbbítására, hozzáférésére szolgáló mechanizmusokban;

változások a gépesített feldolgozási rendszerekben.

Mindenekelőtt az on-line rendszerű információellátás jut mindenkinek az eszébe, amikor az új technológiáról van szó. Ez lehetővé teszi:

a közvetlen hozzáférést az információkhoz;

az adaptív jellegű információkereső eljárásokat, amelyek jobb határfokúak;

az alacsony költségeket keresésenként.

Számolni kell azonban olyan igényekkel is, amelyeket az on-line rendszerek nem elégíthetnek ki, így például:

a referáló-indexelő szolgáltatások a világpiacon készülnek, tehát a fejlődő országok számára is, ezekben pedig a nyomtatott publikációk jelentik a fő közlési módot;

a számítógépes adatbázisok 1969-től kezdtek kialakulni, az on-line rendszerek tehát csak eddig mehetnek vissza a retrospektív keresésben.

Az EURONET rendszerben azt tervezik, hogy 700 terminállal indulnak és várhatóan évi 300–500 ezer keresést futtatnak. Ha egy keresésre 10 fontot számolunk, akkor ez 3–5 millió font forgalmú információs piac kifejlesztését jelenti. Felmerül a kérdés: honnan teremtnének elő ezek az összegek? Nem titok, hogy az INSPEC (*Information Service in Physics, Electrotechnology, Computers and Control* = Fizikai, Elektrotechnikai, Elektronikai, Számítástechnikai és Automatizálási Információs Szolgálat) forgalma 1,5 millió font; ha ezt az összeget leszámítjuk a 3–5 millióból, akkor azt kapjuk, hogy 60 százalékos növekedését kellene elérni a jelenlegi árbevételnek, üzleti forgalomnak. De hogyan fog ez megtörténni, – és mikor?

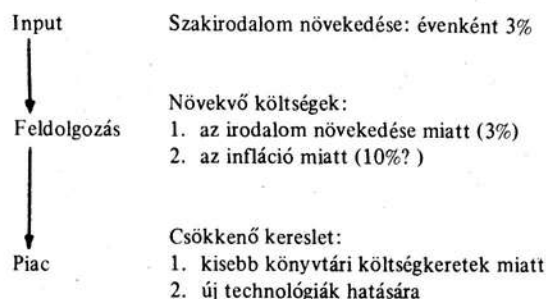
Vannak tehát kereskedelmi, gazdasági problémák. Az USA-ban és Európában is a jelek mindenestre arra mutatnak, hogy a keresések száma növekszik; az USA-ban 1972 végén a keresések száma 270 ezer, 1973-ban 700 ezer volt; EUSIDIC adatok szerint Nyugat-Európában 1972-ben 9700, 1975-ben 69 200 keresést folytattak. Az EURONET rendszerben 1980-ra kb. 960 ezerre becsülik a keresések számát.

Vannak azonban más technológiai fejlemények is, így például *Viewdata rendszer*. Ez olyan interaktív információs szolgálat, amelyet az angol posta fejleszt ki egyrészt a nagyközönség, másrészt a gazdasági-ipari szektor számára. Ez on-line hozzáférést tesz lehetővé egy adott, a felhasználó számára alkalmas információkat nyújtó adatbázishoz, (adapterrel ellátott) házi tv-vevőkészülék és telefonvonal útján. 1978-ra megindul a nyilvános szolgáltatás – így tehát az adatbázisok előállítóinak ezzel is számolniuk kell, ha azt akarják, hogy bázisaik megfelelően ki legyenek használva.

Összefoglalva az eddigiekben felvázolt jelenségeket, a 2. ábra mutatja a referáló és indexelő szolgáltatások, adatbázisok terén felmerülő alapvető problémákat.

2. ábra

Alapvető problémák a referáló-indexelő szolgáltatásokban

A további fejlődés lehetőségei

Egy NSF tanulmány a következőkben összegezte az on-line rendszerek, adatbázisok, szolgáltatások további fejlődésének főbb nehézségeit:

hiányoznak a megfelelő pénzügyi alapok;
bizonytalanságok vannak az árak megállapításában, a piaci stratégiákban;

a felhasználók, vásárlók tájékozatlanok az on-line keresés és az információs hálózatokhoz való csatlakozás terén;

hiányzik az orientáló, közös információpolitika; bár ezen a téren az UNISIST-program biztat némi reménnyel, s a multinacionális információs rendszerekben (pl. INIS, AGRIS) kialakulnak a közös irányelvek, s kétoldalú megállapodásokra is vannak tervek, például a Szovjetunió és az USA által közösen elfogadott formátumra a géppel olvasható bibliográfiai adatrögzítés terén stb.

Ismerve a problémákat, nehézségeket –: mely útjai járhatók a fejlesztésnek a közeljövőben? Főként a technológiafejlesztés és az együttműködés jelentős fokozása járulhat hozzá nagymértékben a referáló és indexelő szolgáltatások, az adatbázisok kielégítő mértékű, gazdaságos fejlődéséhez. A technológiák, a különféle feldolgozási, szolgáltatási eszközök, eljárások, formák, rendszerek és követelmények terén főként a következők érdemelnék figyelmet:

szövegfeldolgozó gépek, amelyek mini-számítógépek, tasztatúrák, lemez-memóriák és kazettás tárolók együttesének tekinthetők, összekapcsolva Varitype szerkesztő terminálokkal; a felmérések szerint az Egyesült Királyságban 22 cég szolgáltató ilyeneket és jelentős fejlődés várható;

számítógéppel segített szerkesztés, szerkesztő központok (EPC – Editorial Processing Centers), amelyek a szerzők, szerkesztők, szakmai lektorok és referálók, a kiadók és más érintett csoportok közös, gazdaságos használatára szolgálnak; ide a kéziratok a szerzőktől optikai jelfelismerő (OCR – optical character recognition) eszközzel olvasható formában érkeznek, amely a géppelt lapokat elolvasva, ezeket mágnesszalagra rögzíti a további számítógépes feldolgozás céljára;

komplex gazdasági modellek számítógépes generálása a referáló-indexelő szolgáltatások működésével kapcsolatos üzleti és egyéb események, adatok, körülmények stb. gyors nyomon követésére, a szükséges beavatkozások érdekében; ilyen eljárást használ például az INSPEC a forgalmi statisztikák generálására, ami lehetővé teszi az értékesítés helyzetének pontos ismeretét a különböző országokra vonatkozóan;

a szinopszis-folyóiratok és a kereslet szerinti kiadás (publikálás) további fejlesztése, ami a referáló és indexelő szolgáltatások szempontjából is igen fontos tényező;

az on-line rendszerek felhasználóinak oktatása, tájékoztatása, amely nagymértékben befolyásolhatja ennek a technológiának rendszeres igénybevételét; erre utal a *British Library* által szervezett gyakorlati foglalkozás különböző felhasználó csoportok részére, amelynek során *SDC* (*Systems Development Corporation* = Rendszerfejlesztési Vállalat) és *Lockheed* adatbázisokból végeztek kb. 1200 keresést; a résztvevők számára a keresések eredménye teljesen vagy részlegesen sikeres volt, a legtöbbben továbbra is igényelték a szolgáltatást, és érdekes megjegyezni, hogy az információkereső gyakorlatban résztvevők 10 százaléka addig egyáltalán nem használta a referáló és indexelő szolgáltatásokat mint tájékoztatói lehetőségeket; egyébként szóvá tették, hogy a folyóirat-közleményeken kívül kevés más típusú dokumentum szerepel az adatbázisokban.

A referáló és indexelő szolgáltatások, az adatbázisok további fejlődésének és racionális működésének fontos tényezője az együttműködés fokozása. Ezen a téren a következő szempontok, követelmények, lehetőségek érdemelnek figyelmet:

olyan osztályozási rendszerek, mechanizmusok biztosítása, amelyek lehetővé teszik a referáló és indexelő szolgáltatók közötti adekvát információcserét; a fizika terén 1968 óta dolgoznak általánosan elfogadható osztályozási rendszer kialakításán, s e munkálatok eredményei mostanában kezdenek realizálódni;

a rendszer- és termék-kompatibilitás megvalósítása; a rendszer-kompatibilitás egyik feltétele, hogy a referáló és indexelő szolgáltatók a mágnesszalagokat közvetlenül be tudják táplálni egymás adatbázisaiba; a termék-kompatibilitást illetően az volna az elérendő cél, hogy lehetőleg ne legyenek átfedések, konfliktusok a termékek között az információs piacon;

a pénzügyi kompatibilitás biztosítása, ami azt jelenti, hogy az érintett felek, partnerek számára egyenlő hasznot hozzon a kooperáció;

on-line input-csere rendszer kialakítása, amelynek egyik következménye — például —, hogy a referálás költségei kb. 20 százalékkal csökkenthetők;

a referáló és indexelő szolgáltatásokban található átfedések folyamatos vizsgálata, s ennek alapján kooperációs vállalkozások kialakítása, ami kiküszöböli vagy csökkenti az indokolatlan párhuzamos (többszörös) feldolgozásokat;

az on-line rendszerű szolgáltatók konzorciumának létrehozása az Egyesült Királyságban, ami azt jelenti, hogy a különféle tudományos-műszaki adatbázisok — az együttműködés megfelelő formáinak alkalmazásával — integrálódnának, figyelembe véve természetesen az EURONET hálózatban való részvétel lehetőségeit és követelményeit is;

az EURONET hálózatszerkezeti kooperáció és információellátás további fejlesztése, és ezen kívül az USA-ban gyorsan növekvő hálózatokhoz, szolgáltató intézmé-

nyekhez való csatlakozás kiépítése; az Egyesült Királyságban már több szervezet törekszik ilyen lehetőségek megvalósítására.

A nagy iparvállalatok igényei a referáló és indexelő szolgáltatások iránt

Az igények szempontjából fontos annak a tendenciának az érvényesülése, hogy a nagyvállalatok tájékoztatói szervezeteiben a „csináld magad” elv helyett egyre inkább a „vásárold meg”, „szerezd meg magadnak” elv kerül előtérbe az információpolitikában. A vásárlásra számba jöhető információs termékeknek természetesen alkalmasnak kell lenniük a további feldolgozásra, a nyers adatoknak a helyi szempontok szerinti interpretálására stb.

A másik fontos tendencia az iparban, hogy a felső vezetés elismeri, miszerint az információ értékes, kézzel fogható erőforrás. Ennek megfelelően az információt olyan tőkének tekintik, amelyet minden alkalmazottnak a lehető leghatékonyabban ki kell használnia. A jobb használat érdekében növelik a pénzforrásokat, és igyekeznek olyan berendezéseket és szakembereket alkalmazni, amelyek/akik lehetővé teszik például a számítógépes információs/kommunikációs rendszer használatát. A nagy iparvállalatok nem akadályozzák, sőt erőteljesen támogatják az új, jobb hatásfokú eljárások alkalmazását. Részükről az alábbi főbb igények nyilvánulnak meg a referáló és indexelő szolgáltatók, szolgáltatások iránt:

a kooperáció és koordináció terén szükségesnek tartják a szolgáltatók és a felhasználók közötti szorosabb együttműködést; bár az utóbbi időben javult valamit a helyzet, a felhasználóknak az az érzésük, hogy befolyásuk nem érvényesül megfelelően; terhesek a felhasználók számára a referáló és indexelő szolgáltatások átfedései, ezt elpazarolt szellemi munkának tartják, amiért ráadásul még fizetni is kell nekik;

a marketing stratégiákban, így például az árak terén igen különböző a szolgáltatók magatartása, kívánatos volna az aránytalanságokat, egyenetlenségeket csökkenteni vagy megszüntetni az árpolitikában és más piaci kérdésekben is;

a referáló és indexelő szolgáltatásokban sok a homályos eredetű idegen nyelvű primer folyóirat, ezek feldolgozása túlterheli az információs rendszert, ezért kívánatos volna, hogy egy érték-skála szerint rangsorolják a folyóiratokat (erre szolgáló jelekkel), több minősítő szempont figyelembevételével;

a számítógépes szelektív információterjesztés továbbra is kedvelt műfaj marad; a nagy vállalatok gazdaságilag előnyösnek tartják, hogy a mágnesszalagokat házon belül „futtassák”; hogy a további tendencia mi lesz, azt gazdaságossági szempontok döntenek el;

a retrospektív keresés terén igénylik a megfelelően tájékoztató címeirást, a referátumokat oly módon, hogy mágnesszalagon a keresésre és a képernyőn is hozzáférhető legyenek, nem kedvelik a kétlépcsős hozzáférést, vagyis hogy a megkapott hivatkozás alapján a papír példányból (másolatból) kapják meg a referátumot; az indexelést illetően különösen nagy az igény a következetes, ellenőrzött indexelő szótárak alkalmazására; az on-line rendszerek használatát erősen javítaná, ha valamilyen kompatibilitás érvényesülne az index-szavakban, és megvalósulna a szótárak konvertálása;

a public relations körébe tartozó általános igény, hogy a felhasználók megfelelő tájékoztatást, instrualást kapjanak a referáló és indexelő szolgáltatásokról, az adatbázisokban bekövetkezett változásokról stb.;

az európai adatbázisok két (tartalmi) hiányosságát meg kellene szüntetni; nagy igény volna egy gazdasági (ipargazdasági, vállalatgazdasági, üzletpolitikai stb.) adatbázisra, figyelembe véve a PREDICASTS adatbázisok szolgáltatásait (az USA-ra és Japánra vonatkozóan), amelyekkel célszerű volna kompatibilitást biztosítani; sürgősen szükség volna olyan kémiai-faktográfiai adatbázisra is, amely a vegyületekre és ezek ismert toxikológiai és egyéb ártalmas tulajdonságaira vonatkozó adatokat tárná fel.

Összefoglalva: a referáló és indexelő szolgáltatóknak még jobban ki kell aknázniuk az adatbázisokban rejlő szellemi kincseket, információkat egyrészt a jelenlegi lehetőségek eredményesebb hasznosításával, másrészt az információk és az adatok kezelésére szolgáló újabb, fejlettebb eljárások és eszközök alkalmazásával.

Hivatkozások:

- [1] BARLOW, D. H.: A + I services as database producers: economic, technological and cooperative opportunities = Aslib Proceedings, 28. köt. 10. sz. 1976. p. 325-337.
- [2] GRAY, J. C.: EURONET = Aslib Proceedings, 28. köt. 10. sz. 1976. p. 338-340.
- [3] MARTYN, J.: Present and future pressures on service operators = Aslib Proceedings, 28. köt. 10. sz. 1976. p. 341-346.
- [4] JACKSON, A. R. H.: What the large users expect from secondary services producers = Aslib Proceedings, 28. köt. 10. sz. 1976. p. 347-353.

* * *

GYÖRE, P.: Referáló és indexelő szolgáltatások és adatbázisok időszerű gazdasági, technológiai és együttműködési problémái az Egyesült Királyságban

A cikk az Aslib által a British Library és a Department of Industry közreműködésével 1976 szeptemberében szervezett konferencia előadásait ismerteti. Tár-

gyalja az Egyesült Királyságban kialakított referáló és indexelő szolgáltatásokat és adatbázisokat; kifejti azokat a problémákat, amelyeket a gazdasági nehézségek okoznak a referáló és indexelő szolgáltatások előállításában és értékesítésében; megvilágítja a szakirodalom növekedésének kérdéseit, rámutatva ennek tényleges okaira s várható tendenciáira; foglalkozik az információs technológia változásaival és következményeivel; vázolja a referáló és indexelő szolgálatok további fejlődésének lehetőségeit, s végül rámutat azokra a követelményekre, amelyek az iparvállalatok részéről jelentkeznek a referáló és indexelő szolgáltatások és adatbázisok iránt.

* * *

GYÖRE, P.: Problems of economics, technology and co-operation of abstracting and indexing services and data bases in the United Kingdom

The article presents a review of the papers presented at the conference which was organized by ASLIB in September, 1976 with the assistance of the British Library and the Department of Industry. It deals with abstracting and indexing services and data bases in the United Kingdom, explains the problems caused by the difficult economic situation in producing and marketing abstracting and indexing services, elucidates questions related to the growth of literature, pointing out its reasons and prospective tendencies, emphasizes the development of information technology and its consequences; outlines the possibilities of further development of abstracting and indexing services and last but not least, draws the attention to the requirements of industry concerning abstracting and indexing services and data bases.

* * *

ДЬЕРЕ, П.: Экономические и технологические вопросы, а также проблемы взаимодействия реферативных, сигналетических изданий и баз данных в Великобритании

В статье дается обзорная информация о докладах конференции, организованной в сентябре 1976-ого года Aslib при содействии British Library и Department of Industry, на основе сообщений, опубликованных в Aslib Proceedings. Автором представляются сведения о рефератив-

ных и сигналетических изданиях, о базах данных, существующих в Объединенном Королевстве; рассматриваются проблемы, вызванные экономическими затруднениями, усложняющие распространение реферативных и сигналетических изданий; освещаются вопросы роста количества научно-технической литературы, указывая на действительные причины этого явления и на ожидаемые тенденции в этой области; описываются наблюдаемые изменения в сфере информационной технологии и их последствия; представляются возможности дальнейшего развития реферативных и сигналетических изданий и, в заключении, указывается на требования, предъявляемые промышленностью к реферативным и сигналетическим изданиям и базам данных.

* * *

GYÖRE, P.: Wirtschaftliche, technologische und Kooperationsprobleme von Referate- und Indexierungsdiensten und Datenbasen in Gross-Britannien

Der Artikel gibt eine Übersicht der Berichte der Konferenz organisiert durch ASLIB in September 1976 unter Mitwirkung der British Library und des Department of Industry; informiert über die Referate- und Indexierungsdienste sowie Datenbasen in Gross-Britannien; diskutiert die bei der Herstellung und dem Absatz dieser Dienstleistungen auftretenden wirtschaftlichen Probleme; bespricht die Fragen des Wachstums der Fachliteratur, ihre Ursachen und die zu erwartenden Tendenzen; behandelt die Veränderungen in der Informationstechnologie und deren Konsequenzen; und beurteilt die Möglichkeiten der weiteren Entwicklung der Referate- und Indexierungsdienste. Abschliessend werden die Anforderungen der Industrie gegenüber der Referate- und Indexierungsdienste und Datenbasen hervorgehoben.

MEGJELENT

ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

TÁJÉKOZTATÁS A SZAKMAI TÁJÉKOZTATÁSRÓL

2. bővített, átdolgozott kiadás

BUDAPEST
1977

Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ első ízben 1971-ben adta ki a *Tájékoztatás a szakmai tájékoztatásról* című kiadványt. A tájékoztatói tevékenység feltérképezéséhez szolgáló segédlet rövid idő alatt elfogyott. Most jelent meg a második, bővített kiadás. Míg az első kiadás mindössze 67 tájékoztatói egység adatait szolgáltatotta, jelen kiadás közel 500 intézmény, vállalat, kutatóintézet stb. tájékoztatói részlegének adatait tárja fel. Részletes tárgymutató és az intézmények betűrendes mutatója nyújt segítséget az eligazodáshoz.

Az adatgyűjtést 1976 végén zártuk le, így a legfrissebb adatokat tudjuk olvasóink rendelkezésére bocsátani.

A kiadvány ára: 100 Ft.

Megrendelhető: Országos Műszaki Könyvtár
és Dokumentációs Központ
Terjesztési Osztály
1428 Budapest, Pf. 12.